

United Nations
Nations Unies

International
Criminal Tribunal
for the former
Yugoslavia

Tribunal Pénal
International pour
l'ex-Yougoslavie

OBRAĆANJE

(Isključivo za medije. Nije zvaničan dokument.)

TUŽILAC

Haag, 22. jun 2017.

Uvodno izlaganje na završnoj konferenciji o naslijeđu MKSJ, u Sarajevu, 22. juna 2017.

Želio bih da vam svima poželim dobrodošlicu na ove Dijaloge o naslijeđu. Veliko mi je zadovoljstvo da ste u tolikom broju došli da doprinesete važnoj diskusiji o uticaju MKSJ-a na području bivše Jugoslavije.

Tokom naredna tri dana razgovaraće se o brojnim temama. Nadamo se otvorenom, konstruktivnom i iskrenom dijalogu. Postignuća MKSJ-a u bivšoj Jugoslaviji trebaju biti prepoznata. Ali u isto vrijeme moramo razumijeti gdje i zašto je njegov uticaj manji nego što se moglo očekivati. Identifikacija uspjeha i neuspjeha je od presudne važnosti za slične napore u budućnosti.

Pošto obavljam funkciju tužioca MKSJ-a već skoro deset godina, stekao sam dobar uvid ne samo u ogromne razmere naših dostignuća, već i u polja na kojima je trebalo postići bolje rezultate.

Pitanje koje će biti postavljeno nakon što se MKSJ zatvori biće da li smo ispunili svoju misiju. Nije na meni da na njega odgovorim, i očekujem da će istorija dati svoj sud.

Međutim, ono što mi je postalo jasno jeste da naslijeđe MKSJ-a zavisi od perspektive koju usvojite. Daću vam samo jedan primjer. MKSJ je podigao optužnice protiv 161 lica, uključujući brojne zvaničnike na visokom i srednjem nivou sa svih strana u sukobima. To je mnogo više od bilo kojeg drugog međunarodnog krivičnog suda do danas. Pa ipak, samo ovdje u BiH i dalje imate 5.000 osumnjičenih protiv kojih treba sprovesti istrage zbog ratnih zločina. Ja prihvatam obje ove perspektive, da je MKSJ uradio toliko toga, a ipak nedovoljno.

Drago mi je da su danas ovdje mnoge žrtve, preživjeli i svjedoci, jer njihova perspektiva mora da se čuje i poštuje. Oni su pokazali ogromnu odlučnost i hrabrost tokom protekle dvije decenije, i Tužilaštvo na čijem sam čelu nikada ne bi moglo da uspije u svom radu bez njihove podrške i spremnosti da svjedoče.

Dozvolite mi da iskoristim ovu priliku da vam javno zahvalim - tokom mnogih godina nikada niste izgubili nadu u nas i u proces ostvarivanja pravde, i to nam je dalo razloga da ustrajemo u borbi u vaše ime.

Žrtve nas podsjećaju na to zašto je MKSJ osnovan i zašto je njegov rad tako važan. Ali one nas takođe podsjećaju na to koliko toga tek treba uraditi, kako ovdje na području bivše Jugoslavije, tako i širom svijeta.

Previše žrtava širom svijeta nema nikakva očekivanja da će se ostvariti pravda za zločine koje su pretrpjeli. Užasna zvjerstva se dešavaju u Siriji, Južnom Sudanu i drugdje, ali inicijative za pozivanje na odgovornost za te zločine još uvijek ne postoje.

www.icty.org

Pratite MKSJ na [Facebooku](#), [Twitteru](#) i [YouTubeu](#)

Služba za medije/komunikacije

Churchillplein 1, 2517 JW The Hague. P.O. Box 13888, 2501 EW The Hague. Netherlands

Tel.: +31-70-512-8752; 512-5343; 512-5356

Vidimo da se istorija ponavlja, i da čak postaje još mračnija. Dok je sukob u BiH trajao četiri godine i ostavio za sobom 100.000 mrtvih, sukob u Siriji je trenutno u šestoj godini trajanja i procjene su da je do sada poginulo više od 400.000 ljudi.

Pa ipak, s pozitivnije strane, ako i kada mehanizmi za ostvarivanje pravde u ovim sukobima budu uspostavljeni, tužioci i sudije će imati koristi od ogromnog doprinosa koji je MKSJ dao sudskoj praksi. Pravo koje se primjenjuje na MKSJ-u i pouke proistekle iz njegovog rada već danas se koriste na drugim međunarodnim krivičnim sudovima i u nacionalnim pravosudnim sistemima širom svijeta. Daću vam nekoliko primjera.

Idealno bi bilo da se tužilaštva usredsrijede na počinioca najvišeg ranga - što se danas uobičajeno kaže "osobe koje snose najveću odgovornost" za te zločine. Krivično gonjenje rukovodilaca cilja na uzroke ekstremnog kriminaliteta i vjerovatno ima najsnažniji efekat odvraćanja od počinjenja zločina u budućnosti. Pa ipak, povezivanje zločina počinjenih na terenu sa visokim političkim i vojnim rukovodiocima koji su smješteni daleko od mjesta zločina predstavlja jedan od najtežih izazova u međunarodnom pravosuđu. Taj izazov djelomično ima veze s dokazima.

Taj izazov podjednako ima veze i s pravom i primjenom odgovarajućih pravnih doktrina za pozivanje visokih zvaničnika na odgovornost za zločine počinjene na terenu, a da se istovremeno pruža pravna sigurnost i pravilno razlikuje protivpravno od pravno dozvoljenog djelovanja. MKSJ je učinio velike pomake u razvoju takvih doktrina za krivično gonjenje lica na rukovodećim pozicijama.

Prva od njih je "udruženi zločinački poduhvat", ili "UZP". Prosto rečeno, UZP je oblik odgovornosti za zajednički cilj. Kada imate grupu ljudi koja je udružena radi postizanja zajedničkog zločinačkog cilja, na primjer, da etnički očiste neku teritoriju, svi ti pojedinci mogu snositi odgovornost za zločine koje su kasnije počinjeni tokom sprovođenja tog zločinačkog cilja.

UZP takođe odlikava pravni princip da kada pristanete da počinite zločin, možete snositi odgovornost za dodatne, predvidljive zločine koji su počinjeni tokom sprovođenja zločinačkog plana. To su zločini za koje su učesnici UZP-a prihvatili rizik. Ovaj aspekt doktrine UZP-a prepoznaje značajnu vjerovatnoću da će međunarodni zločini, kada su jednom započeti, eskalirati, te da rukovodstvo treba da snosi odgovornost za to.

Druga je komandna odgovornost ili odgovornost nadređenog. Tokom više od 80 godina, u međunarodnom pravu je važno da vojni zapovjednik snosi neku vrstu krivične odgovornosti za ponašanje jedinica pod njegovom komandom. Poput UZP-a, odgovornost nadređenog ne predstavlja novi koncept u nacionalnim pravosudnim sistemima. Vojni zapovjednici prema nacionalnom zakonodavstvu svuda imaju odgovornost da kontrolišu i discipliniraju svoje podređene, te na taj način spriječe počinjenje zločina i kazne počinioca.

Međunarodni sud je takođe potvrdio da se odgovornost nadređenog ne odnosi samo na vojne zapovjednike već je jednako primjenjiva na civilne rukovodioce, pod uslovom da se dokaže odnos subordinacije. To je bio važan razvoj događaja koji šalje jasnu poruku da je poštovanje zakona odgovornost svih nadređenih a ne samo vojno pitanje.

Ne mogu dovoljno naglasiti važnost odgovornosti nadređenog. U studiji pod nazivom *Koreni rata*, sprovedenoj na osnovu istraživanja otprilike 15.000 civila i učesnika u sukobima u 15 ratnih zona, MKCK je zaključio da je uticaj nad ljudima koji imaju vlast ubjedljivo najznačajniji korak za promoviranje poštovanja zakona ratovanja.

Međutim, naši predmeti su istovremeno doveli do identifikacije potencijalnog nedostatka u pridržavanju odredbi međunarodnog humanitarnog prava koji ima sve veću važnost u savremenim oružanim sukobima. Jednostavno rečeno, iako je sudska praksa

potvrdila da nadređeni mogu biti krivično odgovorni za djela njima podređenih, kasniji predmeti su ograničili primjenu te doktrine na neregularne savezničke snage koje ne potpadaju pod formalni komandni lanac. Pokušali smo da koristimo UZP kako bismo odgovorili na tu situaciju, ali za sada s mješovitim uspjehom, moram priznati.

Nije teško shvatiti relevantnost tog pitanja za aktuelne oružane sukobe. U situacijama poput onih u Siriji, Iraku, Centralnoafričkoj Republici i Ukrajini vidimo brojne neregularne oružane grupe koje u različitoj mjeri saraduju u zajedničkim naporima s organizovanijim regularnim snagama, kako državnim tako i nedržavnim. Te neregularne oružane grupe su, prema izvještajima, odgovorne za mnoge od najstrašnijih zločina počinjenih nad civilima i drugim zaštićenim osobama.

Štaviše, takve situacije mogu biti namjerno kreirane kako bi se izbjegla krivična odgovornost - puštanjem s lanca "pasa rata" u formi neregularnih oružanih grupa mogu se ostvariti vojni i politički ciljevi, dok se izlaganje potencijalnoj krivičnoj odgovornosti onih koji na kraju od toga imaju korist istovremeno svodi na minimum. Upravo ovakvu situaciju smo vidjeli u sukobu u Bosni.

Još jedno polje na kojem će naša sudska praksa biti relevantna drugim postkonfliktnim pravosudnim inicijativama jeste krivično gonjenje za seksualno nasilje počinjeno u sukobu. O ovoj temi će biti detaljnije diskutovano tokom drugog panela danas popodne. I želio bih da naglasim da će Tužilaštvo na čijem sam čelu tokom pratećeg događaja na ovoj konferenciji predstaviti prijevod na bosanski/hrvatski/srpski naše publikacije o krivičnom gonjenju počinitelaca seksualnog nasilja na MKSJ-u. Prijevod ove publikacije velikodušno su podržali Vlada Švicarske i OEBS.

Kada je u pitanju krivično gonjenje za seksualno nasilje počinjeno u sukobu, naučili smo puno toga. I zbog svega toga što smo naučili tokom proteklih dvadeset i nešto godina postojanja Međunarodnog suda u vezi s krivičnim gonjenjem za zločine seksualnog nasilja, smatrali smo da je naša obaveza da to sakupljeno iskustvo i ekspertizu stavimo na papir. Željeli smo da obezbijedimo da to znanje iz perspektive direktnih učesnika ne bude izgubljeno nakon što Međunarodni sud zatvori svoja vrata.

Rezultati našeg rada sadržani su u toj knjizi. Osim što predstavlja istorijski zapis, ova knjiga ima cilj da bude praktični resurs našim kolegama na međunarodnim, regionalnim i nacionalnim sudovima i u jedinicama za ratne zločine. Nadamo se da će na pozitivan način uticati na njihov rad i pružiti korisne strategije za njihove aktualne istrage i krivična gonjenja, kao i za one koji će tek uslijediti.

Treći značajan razvoj događaja na MKSJ-u bila su naša krivična gonjenja za uništavanje kulturnih dobara. Danas je pitanje uništavanja kulturne baštine stavljeno u središte pažnje zahvaljujući događajima u Siriji, Iraku i Maliju, i pozivanje na odgovornost za te zločine biće od presudne važnosti za bilo kakve napore postkonfliktnog pravosuđa.

Tužilaštvo na čijem sam čelu imalo je zadatak da odgovori na kampanje kulturnog čišćenja koje su išle paralelno sa etničkim čišćenjem tokom sukoba na području bivše Jugoslavije. Počinioci su nastojali ne samo da očiste teritorije od pripadnika drugih etničkih i vjerskih grupa, već i od njihovog kulturnog naslijeđa. Najrašireniji zločin uništavanja kulturne baštine bilo je uništavanje vjerskih objekata. Od 1992. do 1995. godine u Bosni i Hercegovini sistematski je bilo na udaru i teško je oštećeno ili uništeno 1.200 džamija, 150 crkava, četiri sinagoge i više od 1.000 drugih institucija posvećenih kulturi, poput značajnih muzeja, biblioteka, arhiva i rukopisnih kolekcija.

Kao prvi međunarodni sud koji je krivično gonio za zločine protiv kulturnog naslijeđa, MKSJ je uspješno razvio međunarodno pravo kriminalizujući napade na kulturna dobra, uspostavio važne presedane u vezi s tim kako voditi istrage i krivična gonjenja za te zločine,

te pokazao kako visoki politički i vojni rukovodioci mogu biti pozvani na odgovornost. Među drugim značajnim rezultatima, uspješno smo krivično gonili dvojicu visokih zapovjednika JNA za napad na Dubrovnik 1991. Osim toga, krivično smo gonili više političkih i vojnih rukovodilaca za uništavanje kulturne baštine u sklopu kampanja etničkog čišćenja u Bosni i Hercegovina i na Kosovu.

Nažalost, kulturno čišćenje i napadi na kulturna dobra i dalje su prijetnja kulturi i naslijeđu čovječanstva. Iako im se ideologije možda razlikuju, počinioci od prije dvije decenije i ovi danas dijele želju da na nasilan način raznolikost zamijene jednoobraznošću. Međutim, ono što jeste promijenjeno u posljednjih 20 godina, jeste to da međunarodna zajednica sada ima važno sredstvo kojim da odgovori na napade na kulturna dobra: međunarodno krivično pravo. Kako je MKSJ pokazao, krivično gonjenje počinitelja napada na kulturnu baštinu postalo je realnost.

Posljednje pitanje koje bih želio da istaknem jedno je od polja na kojem je MKSJ mogao uraditi više. Na MKSJ-u, s obzirom na ograničenja mandata koji nam je povjerio Savjet bezbjednosti, nismo imali mogućnosti da krivično gonimo osim za ratne zločine, zločine protiv čovječnosti i genocid. Međutim, tokom naših istraga postalo je jasno da su drugi zločini, koji se obično nazivaju organizovanim kriminalom i korupcijom, duboko povezani s ratnim zločinima i da su i omogućili njihovo počinjenje. To je opšte iskustvo. Tužioci za ratne zločine neizbježno nailaze na informacije u vezi s aktivnostima organizovanog kriminala.

Mreže organizovanog kriminala odabiraju najranjivija društva i koriste zone sukoba i druge krhke strukture država kao platformu za svoje aktivnosti. Organizovani kriminal također može pomoći počiniocima ratnih zločina u skrivanju i promovisati finansijske i političke ciljeve oružanih grupa. Jedan primjer je korišćenje proizvodnje i krijumčarenja narkotika radi kupovine oružja. U Bosni smo često vidjeli da se organizovane kriminalne grupe koriste za izbjegavanje sankcija na uvoz oružja i za preusmjeravanja novca stečenog korupcijom.

Slične matrice ponašanja se susreću u sukobima širom svijeta. Izvještaji govore da u Siriji strane u sukobu koriste oružane grupe sastavljene od kriminalaca za specijalne operacije i teroriziranje civila. Naoružane grupe i organizovani kriminal u zapadnoj Africi su posljednjih godina stekli ogroman novac ilegalnom eksploatacijom, trgovinom i prodajom prirodnih resursa. Poznata je praksa korišćenja dijamanata za finansiranje oružanih sukoba, a najčuveniji primjer je Ujedinjeni revolucionarni front (RUF) u Sjevernoj Leoneu. U Demokratskoj Republici Kongo i na području afričkih Velikih jezera ima razloga za vjerovanje da se sukobi nastavljaju kako bi se obezbijedio nastavak ilegalne eksploatacije minerala.

Očigledno je da se na organizovani kriminal mora odgovoriti kako bi se postiglo pozivanje na odgovornost za ratne zločine i učvrstila vladavina prava u postkonfliktnim društvima. Da bi društva uspješno prošla tranziciju iz oružanog sukoba do dugoročnog mira, ratni zločini ne mogu biti istraživani i procesuirani izolovano od drugih zločina. Na te sprege s organizovanim kriminalom mora biti odgovoreno kroz koordiniranu strategiju. Još ima prostora za poboljšanja u primjeni uspješnih strategija kako bi ove pouke zaživjele u stvarnosti.

To su bili neki od važnijih doprinosa MKSJ-a postkonfliktnom pravosuđu, posebno inicijativama za pozivanje na odgovornost na nacionalnom nivou danas i u budućnosti. Naravno, što se tiče prostora bivše Jugoslavije, činjenica da postoje krivična gonjenja za ratne zločine na nacionalnom nivou predstavlja jedno od najvažnijih naslijeđa MKSJ-a.

Kao posljedica Strategije okončanja rada MKSJ-a, prešli smo iz takozvanog sistema primarnosti - gdje je bilo predviđeno da se samo međunarodni sudovi bave pozivanjem na

odgovornost za ratne zločine - na mnogo efikasniji sistem komplementarnosti, u kojem MKSJ i tužioci na nacionalnom nivou sada saraduju i rade zajedno kako bi smanjili prostor za nekažnjivost. Specijalizovani sudovi i tužilaštva za ratne zločine osnovani su u BiH, Hrvatskoj i Srbiji. Danas pružamo više dokaza i informacija nacionalnim vlastima nego što oni pružaju nama, što predstavlja značajnu razliku u odnosu na početne godine.

Tužilaštvo na čijem sam čelu preduzelo je brojne mjere kako bi podržalo komplementarnost i pravosuđe za ratne zločine na nacionalnom nivou, o čemu ću detaljnije govoriti tokom sutrašnje panel-diskusije o Operativnom naslijeđu MKSJ-a.

To naslijeđe komplementarnosti je imalo stvaran uticaj ovdje, na području bivše Jugoslavije, ali ono utiče i na napore za pozivanje na odgovornost širom svijeta.

Lice međunarodnog pravosuđa se mijenja, i to je stvarnost. MKS je stalna institucija međunarodnog pravosuđa, ali istina je da on neće biti rješenja za svaku situaciju. Dvanaest godina postojanja je pokazalo ograničenja MKS. A i naše iskustvo na MKSJ je pokazalo da se pravda najbolje ostvaruje kada se ostvaruje u blizini ljudi koji su pogođeni.

Jasno je sada da će budućnost post-konfliktnog pravosuđa biti na nacionalnom nivou. Kako bi se suzio prostor za nekažnjivost i obezbijedila odgovornost za najteže međunarodne zločine, međunarodno pravosuđe postaje sve više nacionalno.

Taj pomak od međunarodnog ka nacionalnom ima značajne implikacije za politiku poslovanja. Kao što smo vidjeli na području bivše Jugoslavije, mora postojati značajno preusmjeravanje ka većoj podršci nacionalnim pravosudnim sistemima i više angažovanja na vladavini prava na nacionalnom nivou.

Države nastale na području bivše Jugoslavije zato imaju puno toga da prenesu ostatku svijeta. Nadam se da ćete svi vi ostvariti angažman s kolegama u državama koje izlaze iz perioda sukoba i objasniti svoja iskustva i prenijeti naučene lekcije.

Istovremeno vi i dalje stvarate sopstveno naslijeđe za pravosuđe za ratne zločine na nacionalnom nivou, jer vam ogromna količina posla tek predstoji. Previše žrtava svih nacionalnosti i dalje čeka na ostvarivanje pravde i previše počinitelaca nije odgovaralo za svoje zločine.

Kao što sam prethodno pomenuo, samo ovdje u BiH i dalje ima otprilike 5.000 osumnjičenih za ratne zločine, koje treba istražiti, uključujući u više od 300 kompleksnih, prioritarnih predmeta. U Srbiji je, nažalost, činjenica da je široko rasprostranjena nekažnjivost za utvrđene zločine i dalje pravilo, posebno za zvaničnike na visokom i srednjem nivou, a pravosuđe za ratne zločine se ne kreće u dobrom smjeru. Hrvatska također ima brojne predmete koje treba istražiti i procesuirati, posebno predmete koji obuhvataju hrvatske državljane osumnjičene da su počinili zločine u drugim državama.

Želio bih, stoga, da ponudim neke završne misli ključnim akterima koji će, nakon zatvaranja MKSJ-a, imati najveću ulogu u obezbjeđivanju toga da postoji smisleno pozivanje na odgovornost i da se za žrtve ostvari određena mjera pravde.

Moje kolege tužioci, od kojih su mnogi danas ovdje prisutni, sada moraju nadograditi naslijeđe MKSJ-a i predvoditi napore za veće pozivanje na odgovornost. Vi i vaša tužilaštva ste ostvarili dosta toga, posebno tokom prethodne decenije. Suočili ste se s brojnim preprekama i prevazišli ste ih.

Sada, sa zatvaranjem MKSJ-a, morate preuzeti na sebe još veću odgovornost. Kako se vase uloge i vidljivost budu povećavali, tako će se povećavati i neopravdane kritike i napadi. Kao tužioci, mi znamo da je naša dužnost prvo i ispred svega okrenuta žrtvama, i da se

uvijek moramo pridržavati svojih profesionalnih obaveza. Ne možemo garantovati uspjeh krivičnog gonjenja u sudnici, ali možemo garantovati da ćemo odbaciti neprimjerene uticaje, boriti se za svoju nezavisnost i uvijek djelovati nepristrasno. Tužilaštvo na čijem sam čelu će nastaviti da podržava vaš rad i pomagati vam da odbijete političke pritiske.

U tom smislu, pozivam vas da se još više posvetite jačanju saradnje između tužilaštava u regionu. Pravda ne može pobijediti ukoliko ne saradujete i ne odbijete pokušaje da vas pretvore u suparnike umjesto prijatelja. Izazovi postoje, ali svi znamo da uz dobru volju mogu biti prevaziđeni.

Možete biti uzor društvima i mladim ljudima danas. Budite dio rješenja, a ne prepreka napretku. Pokažite da zastupate sve žrtve, ne samo one iz vaše države. Pokažite šta vladavina prava znači i da se ona može postići. Imate priliku da ostavite naslijeđe veće od naslijeđa MKSJ-a za žrtve, za vaše zajednice i za cijeli region.

Tokom trajanja mandata MKSJ-a jedan od naših najvažnijih partnera bila je međunarodna zajednica. Uz pomoć Evropske unije i država poput Sjedinjenih Američkih Država bili smo u stanju da prikupimo dokaze koji su nam bili potrebni, i da obezbijedimo da svi optuženi koji su bili u bjekstvu budu uhapšeni, posebno politikom uslovljavanja. Od presudne važnosti je bilo da je međunarodna zajednica imala zajedničku, principijelnu poziciju podrške za MKSJ koja je stavljena na vrh diplomatskih prioriteta.

Sada je ista takva vaša pomoć potrebna pravosuđima na nacionalnom nivou u državama nastalim na području bivše Jugoslavije.

Jaka javna podrška tužiocima i sudijama je potrebna nego ikad. U državama u kojima se vladavina prava još uvijek razvija, međunarodna zajednica može imati ključnu ulogu u zaštiti pravosudnih institucija od neprimjerenog uticaja. Takođe možete primjeniti širok spektar diplomatskih alatki kako biste pokazali vezu između krivičnog pravosuđa i ekonomskog razvoja.

Takođe ćete morati biti na oprezu i angažovani na političkom nivou. Podsticaji i sankcije treba da se nastave. Čak i više nego na tehničkom nivou, izazovi koji narušavaju efikasnost pravosuđa na nacionalnom nivou su politički. Pozivam vas da zadržite principijelnu poziciju podrške za pozivanje na odgovornost za ratne zločine na nacionalnom nivou i da odbacite političke kompromise iz geopolitičkih i drugih razloga u vezi s fundamentalnim pitanjima poput ostvarivanja pravde za ratne zločine, zločine protiv čovječnosti i genocid.

Na kraju, nacionalne političke vlasti su imale najdvosmisleniju ulogu u pravosuđu za ratne zločine. Na MKSJ-u, najozbiljniji izazovi s kojima smo se susretali bili su izazvani nesaradnjom vlada u regionu. Pa ipak, kada je saradnja konačno uspostavljena, optuženi koji su bili u bjekstvu su uhapšeni i pravda je ostvarena.

Danas politička klima predstavlja značajnu prepreku za efikasnije pravosuđe na nacionalnom nivou. Iako se daju obećanja, ona često ne budu pretočena u konkretne poteze. I za svaku tvrdnju da se podržavaju nastojanja pravosuđa za ratne zločine, ima mnogo više komentara političara koji se na neprimjeren način miješaju u rad pravosuđa.

Međutim, element koji najviše zabrinjava je sve veća glorifikacija ratnih zločinaca i rasprostranjeno poricanje zločina.

Za mene je jednostavno nezamislivo da se osobe odgovorne za sprovođenje etničkog čišćenja smatraju herojima. Šta je herojsko u ubijanju civila, paljenju vjerskih objekata, zatvaranju nevinih i primoravanju stotina hiljada ljudi da napuste svoje domove?

Danas, međutim, poricanje i revizionizam pothranjuju regionalnu nestabilnost i potkopavaju dobrosusjedske odnose. Nacionalni identiteti zasnovani na lažnim historijama su inherentni izvori tenzija i nepovjerenja. Teško je zamisliti kako se činjenice o sukobima predaju u učionicama širom svijeta, ali ne i u državama gdje su ti zločini počinjeni.

Poruka poricanja zločina i revizionizma je jasna i glasna. Priznajemo naše žrtve, ali ne i vaše. Ko je za vas ratni zločinac, za nas je heroj.

Nadam se da će politički akteri uvidjeti da je prihvatanje zlodjela iz prošlosti znak snage i zrelosti, a ne slabosti. Retorika razdora vodi do sukoba i uništenja, dok je pomirenje put do integracije i prosperiteta.

Kao zaključak, dopustite mi da ponovim da, premda su MKSJ i nacionalni pravosudni sistemi učinili puno toga, preostaje još mnogo značajnog posla. Realnost je da će pravosuđe za ratne zločine za djela počinjena na području bivše Jugoslavije nastaviti svoj rad u doglednoj budućnosti. Nadam se da će nam ova konferencija pomoći da se osvrnemo na ono što je do sada ostvareno, kao i na ono što još treba da postignemo u budućnosti.

Hvala vam na pažnji.

* * *